

Motiv otuđenosti u prozi Dinka Šimunovića: Muljika i Tuđinac

Peša, Anđela

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:324299>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku i slavistiku - Odsjek za hrvatski jezik i
književnost

Jednopredmetni preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti

Anđela Peša

**Motiv otuđenosti u prozi Dinka Šimunovića:
Muljika i Tuđinac**

Završni rad

Zadar, 2018.

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku i slavistiku - Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Jednopedmetni preddiplomski sveučilišni studij hrvatskoga jezika i književnosti

Motiv otuđenosti u prozi Dinka Šimunovića: Muljika i Tuđinac

Završni rad

Student/ica:
Anđela Peša

Mentor/ica:
doc. dr. sc. Sanja Knežević

Zadar, 2018.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Andela Peša**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Motiv otuđenosti u prozi Dinka Šimunovića: Muljika i Tuđinac** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 25. rujna 2018.

Sadržaj:

1. UVOD	2
2. O autoru	3
2.1. Motivika otuđenosti u hrvatskoj moderni	5
2.2. Komplex otuđenosti.....	7
2.3. Muljika – stilizirani otuđeni ženski lik.....	8
2.4. Tuđinac – stilizirani otuđeni muški lik.....	13
3. Uspjeh ili poraz - podložnost sredini	23
4. Zaključak.....	27
Summary	28
LITERATURA	29

1. UVOD

„U hrvatskoj književnosti početkom 19. stoljeća krenule su se događati naznake skorih promjena, određeni hrvatskih pisci počeli su usmjereno odstupati od tradicionalnog načina fabuliranja utječući se europskim uzorima. Uvelike se odstupalo od dotadašnje realistične obrade likova, društveno-političke tematike i motivsko simboličkih postupaka. Razvojem ostalih društvenih grana pojavljuje se zanimanje za psihologiju i ono mistično, a naglasak s onog ekstrovertnog stavlja se na ono introvertno. Dolaze vremena kada biva jasno da književnost ima autonoman značaj, samosvojne unutarnje zakone i da je bez obzira na nacionalne i društvene zadaće, ponajprije estetska pojava. No, na scenu stupa također hrvatska moderna koja je bila stilski vrlo složena i raznovrsna, a ta stilaska raznovrsnost urodila je novim stilskim postupcima i temama hrvatskih književnika.“ (usp. Mihalić, 2015: 2)

Tako je i sam cilj ovog rada usporediti prozaična djela autora hrvatske moderne, Dinka Šimunovića, koji na specifičan način poseže za tipičnim modernističkim motivima stranosti, otuđenosti i nepripadanja. Upravo će on kroz likove, individualce, prikazati stanje, kako društvenih konvencija, tako i njihovih unutarnjih previranja koja im prkose.

Završni rad je podijeljen u dva poglavlja gdje se u prvom kroz potpoglavlja definiraju pojmovi otuđenosti u djelima „Muljike“ i „Tuđinca“. Nakon što se ukratko analizira značaj Dinka Šimunovića u kontekstu moderne, iznijet će se osnovne osobitosti dvaju djela, detaljnije će se baviti opisnim tehnikama otuđenja, stilskim značajkama i raspadom muškoga i ženskog identiteta. Zaključkom ćemo iznijeti argumentirane činjenice podložnosti ili emancipacije određenog lika naspram sredine i društva.

Pri pisanju rada uvelike nam je pomogla literatura Dunje Detoni-Dujmić: „Dinko Šimunović“, koja govori o liku i djelu ovoga velikana kao i djelo Tode Čolaka: „Čovjek i umjetnik Dinko Šimunović“ kao i njegova vlastita djela „Muljika“ i „Tuđinac“ gdje se crpe izvori rada. Kao uvertiru u zbivanja moderne služila nam je knjiga skupine autora Nikole Batušića, Zorana Kravara i Viktora Žmegača: „Književni protusvjetovi“. Poglavlja iz hrvatske moderne. Uz primarnu literaturu, ostalu sekundarnu, popratnu, crpili smo iz odabranih knjiga, članaka i izvora.

2. O autoru

Književnik Dinko Šimunović rođen je 1. rujna 1873. u Kninu. Djetinjstvo je proveo u selima Dalmatinske zagore: Koljanima, Kijevu i Vrlici (usp. Detoni-Dujmić, 1991: 7-8). Čolak preciznije opisuje njegovo odrastanje: „U Kijevu je malo ko među sobom bio u bliskim odnosima, pazilo se na riječ, na moral. Ovdje djevojka nije smjela ići uspravne glave, dok je u Koljanima bila uspravno, pucala od zdravlja i snage...“. U Zadar seli 1889. godine i upisuje Učiteljsku školu u Arbanasima (usp. Čolak, 1966: 23-37). U to je vrijeme sve više čitao, a posebno su ga „interesirali ruska pripovijetka i romani, u prvom redu djela Dostojevskog, Turgenjeva, Tolstoja, Gogolja, Gončarova i drugih“ (Čolak, 1966: 38). „Maturirao je 1892. i postao učitelj u Hrvacima“ (Detoni-Dujmić, 1991: 8). Tamo je upoznao mladu učiteljicu Vjekoslavu Guarazzi s kojom kasnije stupa u brak. Vjekoslava je bila jako zainteresirana za problem odgoja ženske djece te je moguće da je ona utjecala na rodnu problematiku u Šimunovićevim književnim djelima.

„Nažalost, Vjekoslava umire od tuberkuloze te Šimunović traži utjehu u radu i knjizi, a 1899. se ženi Dubrovkinjom Jozicom Rusić s kojom je imao četvero djece (Čolak, 1966: 42-44). Prvi književni zapis koji je objavio nosi naslov „Mjesec dana na vojničkim vježbama“ te je objavljen u kalendaru „Bog i Hrvati“ 1903. godine. Nastao je po uzoru na Zapise iz Mrtvog doma koje je napisao Dostojevski.“ (Detoni-Dujmić, 1991: 8).

Taj književni zapis nije bio od velikog literarnog značaja. Pripovijetkom „Mjesec dana na vojničkim vježbama“, Šimunović je ispao nezreo, pedagoški naivan i životno neiskusn.“ (Čolak, 1966: 138) U zbirci Mrkodol iz 1909. godine objavljene su pripovijetke Mrkodol, Muljika, Duga, Rudica i Alkar. Kada govorimo o Šimunovićevoj recepciji Dunja Detoni-Dujmić ističe kako su „Šimunovićevu zbirku Mrkodol dočekale su vrlo pohvalne kritike (Nehajev, Pasarić, Perković, Dvorniković) u gotovo svim listovima (osim vjerskog tiska), a prednjačio je Matošev sud koji mu je velikodušno otvorio put k uspjehu.“ (Detoni-Dujmić, 1991: 13) Iste godine Šimunović je dobio premještaj te seli u Split gdje zapada u financijske probleme. Nadalje, godine 1912. ženi se Katicom Rusić, Jozičinom sestrom. To je bilo praktično jer su djeca ionako bila vezana s tetom.

„Godine 1914. tiskana je Šimunovićeva druga zbirka novela, „Đerdan“, no nije puštena u prodaju jer je započeo Prvi svjetski rat. Šimunović je također mobiliziran (Čolak, 1966: 73-85). Srećom, zbog ozljede noge ubrzo je oslobođen daljeg služenja vojske te se vraća u Split (Čolak, 1966: 85-86). 1927. godine, nakon više od tridesetpet godina učiteljske službe, Šimunović je umirovljen. Želeći djeci omogućiti školovanje i bolji život, dvije godine kasnije seli u Zagreb. U Zagrebu i umire 3. 8. 1933.“ (usp. Čolak, 1966: 118-124) Kod periodizacije stvaralaštva, najbolja podjela napravio je on sam.

„U „Tragikomičnoj autobiografiji“ Šimunović piše o tri perioda pisanja. Prvi je period u kojem piše pedagoške i psihološke rasprave i on traje do 1905. godine.“ (usp. Brešić, 1997: 511). „Neki od Šimunovićevih pedagoških radova su Pedanterija u metodama uzgoja i pouke, Navike u slobodnom duševnom razvitku djeteta, Didaktičke sitnice, Učenički sastavi kao gradivo za pedagoško poučavanje i ti su se radovi bavili problemima u nastavi koje je Šimunović primijetio tijekom svoga rada u školi, „želio je da bude uzoran pedagog, bez šematizma u nastavi, da ima, da stekne svoje iskustvo i da ga prenese i na druge.“ (Čolak, 1966: 254). „Drugi period svog pisanja Šimunović naziva periodom „zanosa i čuvstvovanja“ i on traje do 1914. odnosno do rata i Šimunovićeve mobilizacije. Nakon rata slijedi treći period u kojem Šimunović gubi interes za literaturu te piše kako bi preživio, odnosno za honorar.“ (usp. Brešić, 1997: 511-512).

„U trećem razdoblju (od 1914) piše tjeran nevoljom, za novac, pa su rubovi na nacrtima njegovih radova prepuni računa, a umjetnička vrijednost – promjenjiva.“ Šimunović najviše piše novele i pripovijetke. Za života su mu objavljene tri zbirke: „Mrkodol“ (1909), „Đerdan“ (1914) i „Sa Krke i sa Cetine“ (1930). Objavljena su mu i dva romana, „Tuđinac“ (1911) i „Porodica Vinčić“ (1923), te dva djela autobiografske proze: „Mladi dani“ (1919) i „Mladost“ (1921)“ (usp. Detoni-Dujmić, 1996: 7, 22). „Šimunovićev opus posebno je značajan za kontekst hrvatske moderne. Nadalje, Detoni-Dujmić ističe da se Šimunović izdvaja od ostalih autora zato što je na temelju regionalne i folklorne obradbe razradio složene psihološke sadržaje i zahvatio totalitet pojedinca te ponudio neke odgovore na probleme zbilje. S obzirom da je mladost i znatan dio života proveo u Dalmatinskoj zagori, tematski se zadržao na svijetu, mislima i navikama lokalnog stanovništva.“ (Detoni-Dujmić, 1996: 9-13).

2.1. Motivika otuđenosti u hrvatskoj moderni

„Hrvatska moderna prema Šicelu jedno je od najzanimljivijih razdoblja naše književnosti. Karakterizira ju ispreplitanje raznovrsnih stilova, od romantičarsko-realističkih i realističko-naturalističkih do simbolističkih i secesionističko-impresionističkih, a posebno je značajna prisutnost avangardnih književnih tendencija i obilježja u pojedinim ostvarenjima. Većina pisaca ove generacije koja je počela stvarati devedesetih godina, započela je to pod utjecajem secesionističke umjetnosti s neoromantičarskim obilježjima i malograđanskom idejnom koncepcijom ili pak pod utjecajem simbolizma s poetikom muzike riječi i boje te čvrstom formom. Nasuprot njima, jedan manji dio autora, uglavnom iz druge generacije modernista, pobunio se protiv tog prividnog i lažnog sklada koji je prikazan prijašnjim stvaralaštvom. Šicel ističe da je to bila pobuna protiv malograđanske estetike ljepote i petrificiranog malograđanskog dvoličnog morala, odnosno protiv svih kanona, propisa i poetika, dakle tradicije u cjelini. Ti su autori počeli inzistirati na uočavanju i opisivanju kaotične slike svijeta i života te uroniti duboko u nutrinu čovjekove ličnosti kako bi doprinijeli do najtanjih njegovih neprotumačenih i tajnovitih psiho-emocionalnih manifestacija koje su nelogične u tradicionalnom svijetu.“ (Šicel, 2005: 260).

„Tako se sve više javljaju prodori u najdublje sfere ljudske intime koja se događa negdje na granici sna i jave, realnog i irealnog, koja je svedena samo na detalj i fragmente nekog nelogičnog mozaika. Avangardizam se, kaže Šicel, definira kao totalna negacija svega tradicionalnog, kao otpor svim shemama, odnosno kao težnja za eksperimentiranjem i prožimanjem književnih vrsta i rodova. To uključuje i unošenje novih sintaktičkih odnosa, razbijanje standardnoga književnog jezika, simultativnost misli i osjećaja te potpuno zanemarivanje kategorije vremena i prostora što je osobito vidljivo u romanima.“ (Šicel, 2005: 260).

„Cijela radnja romana u većini je slučajeva okupirana analizom ličnosti glavnoga lika ili to može još biti određenije pa se pripovjedač okreće bezrezervno totalno hermatiziranoj nutrini svojeg junaka te njegovim psiho-emocionalnim impulsima. Zbog takvog se pristupa, ističe Šicel, često može dogoditi poistovjećivanje autora s glavnim junakom te stapanja s njegovim likom. U takvim romanima slike realnog svijeta postaju irealne, iskrivljene, razbijene na sitne fragmente realnog života te su međusobno nelogično povezane.“ (Šicel, 2005: 266)

„Šimunović je modernistički pisac, što uočavamo u opisu njegovih likova i njihovih sudbina. U središtu Šimunovićevih djela je pojedinac, njegov unutarnji svijet, njegova intimna raspoloženja, što je karakteristično za modernizam, nasuprot kolektiva i društvene sredine koja upravlja sudbinama likova u realizmu.“ (Brešić, 2015: 112) Kroz protagoniste „Muljike“ i „Tuđinca“ imamo motiv koji se provlači modernom, a to su otuđenost i neshvaćenost. Neshvaćenost na planu izraza, izgleda, socijalnog statusa, jezičnog obilježja ili neke druge osobitosti. Pojavljuje se važna opreka grad-selo iz koje se razvija potraga za identitetom.

„Akcentuiranost osobe koja traži sebe, odbacuje svoje podrijetlo ili ga pak traži u suprotnom spolu, Žmegač je povezo s realističnim junacima: „Lik koji u početku podsjeća na utjelovljenje ljudske neobuzdanosti u Goethea ili Balzaca doživljava svoj postupni – jedva obrazloženi – pad u dosadu i nemoć, i naposljetku svoju kapitulaciju pred velegrkosnog moraradom, pa na kraju nameće usporedbu s jednom drugom istaknutom tvorevinom iz tipologije književnih likova 19. stoljeća, naime s tipom „suvišnog čovjeka“, poznatog napose iz ruske književnosti.“ (Žmegač, 2001: 64)

Vidimo kako lika utapa grad, seoska sredina, genetska određenost samoga porođaja. Utapa ga u njegovoj nemoći odupiranja ili pak pokušaju prkosnog morala, pokušaja odupiranja. O definiciji otuđenosti bit će govora u nadolazećem poglavlju.

2.2. Kompleks otuđenosti

Kod pojma otuđenosti kao prvi primjer uzet će se sažeta definicija Hrvatskoga leksikona. Ona na svojoj znanstvenoj razini daje kratko objašnjenje prema kojem će se u nadolazećim ulomcima graditi segmenti kroz osobnosti protagonista Šimunovićevih djela. Ukratko, definicija *otuđenja (alijenacija)* objašnjava:

1. U psihijatriji, svaka patologija koja razara ličnost; u psihoanalizi, stanje u kojemu neki osjećaji postaju osobi tuđima zbog represije ili inhibicije.

2. U filozofiji i sociologiji, pojam (posebno u marksizmu) kojim se izražava položaj čovjeka u kojem su proizvodi njegova rada, odnosno njegove ideje (o religiji, pravu, moralu i dr.) postali njemu tuđi, samostalni. Izraz je prvi put u filozofiji upotrijebio J. J. Rousseau da bi označio djelovanje od kojega pojedinac odustaje svojom voljom kako bi se podvrgnuo volji zajednice i postao tako temeljem društvenoga ugovora. G. W. Hegel upotrijebio je izraz u negativnom smislu, a od njega ga je preuzeo K. Marx. (<https://www.hrleksikon.info/definicija/otudenje.html>, zadnji pregled 20.8.2018).

Zanimljivim objašnjenjem predstaviti će se i determinacija Aronsona, D. Wilsona i M. Akerta sa stajališta socijalne psihologije. Svojim potencijalnim faktorima otuđenja pomoći će nam u prikazu osobnosti likova naspram socijalne sredine.

„Otuđenost definiraju sa socijalne strane objašnjavajući: Navode psihologiju ličnosti kao bitan segment. Ako ste slični većini ljudi, koji su isto reagirali pri pročitanoj navedenoj članku i počeli razmišljati o tome kako su se takvi događaji mogli dogoditi, vaše prve misli bile su o snagama, slabostima, manama, i osebnostima ličnosti uključenih pojedinaca. Kada se ljudi ponašaju na zanimljiv i neobičan način, prirodno je da se pokuša odrediti koji su ih aspekti doveli do takvog reagiranja. U pokušajima da pronađu objašnjenja društvenog ponašanja, psiholozi ličnosti usmjeravaju svoju pažnju na individualne razlike – značajke ljudskih ličnosti koje ih čine različitim od drugih ljudi. Socijalni psiholozi su uvjereni da objašnjavanje ponašanja prvenstveno u terminima osobina ličnosti može biti površno, zato što dovodi do ozbiljnog podcjenjivanja uloge koju ima moćan izvor ljudskog ponašanja – socijalni utjecaj i društvo. (Aronson, D. Wilson, M. Akert 2005: 11)

Prema našem laičkom izrazu segment otuđenosti bio bi svaki obrazac ponašanja koji se kosi s određenim društvenim konvencijama u određenim sredinama. Otuđenost na razini socijalnog statusa, ekonomske vrijednosti, jezičnog izraza, fizičkog izgleda; otuđenost na razini introvertirane osobe koja se ne pronalazi ni u jednom segmentu egzistencije i dr. Sve navedene čimbenike primjenjivat ćemo kroz akcije ili fizionomiju likova u navedenim djelima. Predstoji nam vidjeti jedan ženski lik u određenoj sredini kao i nelagodna postojanost muškarca koji traga za samim sobom u sljedećim ulomcima.

2.3. Muljika – stilizirani otuđeni ženski lik

Šimunovićeva liričnost kroz djelo „Muljika“ protkana je na razini biološkog, prirodnog svijeta kojim biva okružena protagonistica Boja. Sredina koja ju okružuje ne donosi joj mnogo izbora u životnim pogledima. Šimunović selo gdje ona odrasta opisuje:

„Manastir Draga bio je u drazi; bit će zato da su ga i nazvali Draga. Ali ta draga nije bila, kao što su ostale drage: bila je na zavojicu kao spuž, a na samom kraju te zavojite i vrlo duboke drage dizala se hrpa zgrada, spojenih jedna s drugom na najraznovrsnije načine. Kad bi izdaljega mogli gledati tu hrpu, mnogo bi nalikovala na crkvu Vasilija Blaženoga u Moskvi. No to nije bilo moguće, tj. izdaljega gledati drugo izdanje crkve Vasilija Blaženoga, jer idući tom zavojitom i dubokom dragom nijesi ništa vidio dok ti se ta skupina odjedanput ne stvori baš pred nosom. Kad bi se pak popeo na najviše mjesto u drazi, više manastira, vidio bi samo skupinu krovova raznovrsne visine i veličine: tako je ta draga bila strma. I to bijaše prava Draga tj. manastir Draga, premda su svi namastirčani govorili da su iz Drage.“ (Šimunović, 1974: 104)

Nadalje, elementi folklornosti odaju kako se stanovnici nisu puno maknuli od razdoblja turskog vladanja koje je ostavilo velikoga traga na kulturnom planu. Prikazuju osobitosti ukorijenjene u mentalitet sela i ograničenost čovjeka da vidi bilo što drugo i drukčije:

„I, doista, svi su namastirčani bili pjesnici balada u prozi. Svaki kuk u drazi što je ikoliko bio nalik na kip dubokoga smisla, bio im je okamenjena djevojka, vještica ili kraljica. Svako vrelašce postalo je od krvi diva ili junaka, suza majke ili djevojke, a s turskog mosta utopilo se nebrojeno zaljubljenih u plitku ali studenu Sitnicu.“ (Šimunović, 1974: 104, 105)

Svako dijete ili osoba svojim rođenjem bilo je preodređeno za nešto. „Da bi se kome namastirčaninu mišice umorile, nije se još čulo. Ta to bi bila sramota priznati i namastirčaninu od deset godina!(...) Namastirčane ne treba ni spominjati: čim je kome od njih bila osma godina, imao je barem džeparicu.“ (Šimunović, 1974: 105).

Njihovi socijalni pogledi na svijet bili su drukčije naravi naspram današnjeg gradskog svijeta. Djevojke i djeca imala su ugovorene brakove i divlja djetinjstva baš kao i priroda Drage koja ih je okruživala. Žene su bile najprije supruge, a njihova društvena uloga i djelovanje bilo je ograničeno. Šimunović opisuje: “No zdravlje je u toj drazi začudo cvjetalo; sve sama okrugla, puna i crvena lica. Prsa široka, mišice debele, a noge krive, ali čvrste. Kao da su namastirčani bili izuzetak i u velikim prirodnim zakonima, jer su u drazi djeca ranala djecu, a ipak su ta djeca bila "sve same trupine", kako su govorili namastirčani.“ (Šimunović, 1974:106)

„Njihove se djevojke udavale kad bi im bilo četrnaest, najviše petnaest godina, a nijesu bili rijetki slučajevi da bi se i mlade udomile. Kad bi djevojci bilo osamnaest godina, već bi bila izbrisana iz srđaca namastirćanske momčadi. Svaka bi takva djevojka dobila neizbrisivo ime usidjelice, ili kako bi se u Drazi reklo "Posjela cura, brate, pa što 'š da ti drugo kažem." A onda nije bilo sramotnijega i tužnijega položaja na svijetu nego što je te posjele cure. Stoga su se roditelji starali da svoje kćeri udome čim bi bile na izmaku djetinje dobi, pa i zato što se godine u Drazi ne mogu nikako sakriti. O tom se računa tako savjesno, da bi često od jedne godine činili dvije.“ (usp. Šimunović, 1974: 106)

Seoskom sredinom koja puca od zdravlja i fizičke stereotipnosti posebno se isticala djevojka od četrnaest godina čiju bolest seoski liječnik nije uspio odgonetnuti. Odudarala je fizionomijom, ponašanjem te tako stvorila jaz naspram namastirćana.

„Boji je oko četrnaest godina, ne leži nikad, hoda hitro, gleda blago ali bistro, pa možda i nije bolesna. No nije ni crvena i jedra kao druge. Vitka je i bijela, tamnih, krupnih očiju no namastirćani vele da je suha i žuta. U drugih se oči i ne vide od mesa, crvene se kao kukurijek, potuku se s lugarom za uže ili sjekiru a ona nije taka. Bit će, dakle, da je bolesna. Zato su je i zvali Muljika*, jer je bila kao muljika. Uzalud. U gradu bi rekli da je kao parski mramor, a namastirćani: "muljika pa muljika!" I kosa je u nje nekako čudnovata; valovita, snena, ne lašti se. A u drugih lijepo namazana, čvrsto zategnuta i svijetlocrna. Druge dižu cijelu vreću brašna kao pero na konja i za ušima im veliki crljeni nuli, a Muljika ozlijedi prste dok prihvati petlje od vreće. Prava sramota za sve namastirćane!“ (Šimunović, 1974: 107)

Biti otuđena, etiketirana zato što je fizički drukčija s druge strane vuče sve negativno koje sredina može prepisati liku. Durić još navodi: „U „Muljiki“ Boja ima ženski rodni identitet, ali ona ima drugačije rodne karakteristike od onih na koje je njena okolina navikla i koje smatra lijepima i dobrima. Boju već kao ženu smatraju biološki inferiornom, a time što je drugačija i od drugih žena postaje dvostruko neprihvaćena.“ (usp. Durić, 2012: 269)

*Muljika je mekani, bijeli, a kadikad bijeložuti kamen.

„Bojine fizičke karakteristike predstavljaju odklon od normi i ideala zajednice u kojoj svi dijele slične osobine te su usmjereni na čvrsti kolektivism. Djevojke moraju biti rumene i pune, pomalo grube, spremne zadovoljiti svoje muškarce, a Boja je nježna, tankoćutna, vitka, bijela, krupnih tamnih očiju, dakle fizičkih osobina koje su dijametralno suprotne rodnim idealima Cetinske krajine. Tim više što pripovjedač naglašava kako je gledala bistro, čime se naznačavaju i njezine intelektualne karakteristike, što se u onome kraju od žena nije očekivalo pa i navedeno predstavlja opasnost po zajednicu. Njezin izgled kasnije će se objasniti kao posljedica miješanja genetike njezine majke, koja je naknadno došla u Cetinsku krajinu iz gradske sredine, te oca, koji je pripadao tome kraju.“ (usp. Detoni-Dujmić 1996: 34)

Detoni-Dujmić dalje navodi kako Boja/Muljika u ovoj sredini predstavlja stranca, odnosno došljaka (usp. Detoni-Dujmić 1996: 34), što je čini izopćenikom iz zajednice, a njezina se drugost upravo ostvaruje kroz uvezena fizička obilježja. „Pripadnici je kolektiva stoga doživljavaju kao ružnu i neuglednu, iako je posrijedi suprotno, iz razloga što njezina ljepota, nježnost i tankoćutnost, odnosno njezina kako fizička tako i psihička svojstva odudaraju od gore navedenih rodnih karakteristika ženskosti.“ (Durić, 2012: 269)

Još jedan detalj otuđenja na možemo vidjeti kod Muljike gdje ona već svojim rođenjem biva preodređena za nešto drugo, obilježena izgledom, socijalnim statusom koji je netipičan za tu sredinu. Njihov pojam ljepote kosi se s njezinim izgledom.

„Govorilo se da joj je i mati bila taka, ali mati nije bila namastirčanka već dolje negdje od mora. Bio u Drazi kaluđer, isto od mora pa uoči njegove smrti došla mu mati i sestra. Kad je umro, mati mu ne htjela iz Drage da nije daleko od njegova groba u kojem i ona našla brzo mjesto. A sestra mu ostala u mlinara, pa kako bila sirota, kaluđeri je dadu za mlinarova sina koga su ljubili kao da m je rođeni.“ (Šimunović, 1974: 107)

Odrastajući u patrijarhalnoj sredini ona biva stvar posjedovanja. Predmet nevinosti koju koristi njezin otac Joviša, a kasnije i tajanstveni mladić Ilija. Ona kao takva mora biti podložna tom konceptu. Konceptu nasilja, animalističkog odnosa i nespokoja. Šimunović odnos oca i kćeri opisuje:

„Muljika nije imala ni brata ni sestre, pa je zato i pred ocem bila kriva, ta on ju je prvi i nazvao Muljika. Iz početka ju je ljubio a više puta i tukao, sve od same dragosti. No to je trajalo samo do njezine sedme, osme godine, dok je Joviša uvidio da će mu biti jedina pa da je uzalud, krvoločeci od jutra do mraka, postao najbogatiji namastirčanin. Otada je nije više tukao samo od dragosti već kad bi mu god palo na um da će to biti tuna kost pa je mora baciti drugome sa svim onim što je stekao.“ (Šimunović, 1974: 108)

Boja je bila djevojka “mirna i ljupka kao simbol proljeća“ svoj mir je pronalazila u prirodi: „Pa ni Boja nije ljubila tih livadnih, većinom žutih cvjetića, ali ih nije ni gnječila. Zato je uživala berući drugo šumsko cvijeće, a osobito bijelu, mirisnu i krivoglavu zelenkadu, koje je, u stanovito doba, bilo osobito mnogo u toj dražici.“ (Šimunović, 1974: 109,110)

Tu ju zatječe namastirčanin Ilija.

„Krsno mu je ime bilo Ilija, namastirčani ga zvali Ilijica a on sebi u ovo zadnje doba veli: Elias Kurtović. Elias je još nosio svoje vojničko odijelo: tijesne, bijele gaće i modru bluzu s crvenim kitama. Samo je na glavi imao crvenu, narodnu kapu, ali onu malenu, plitku, s dugačkim crnim resama, kako se nikad ne vina u namastirčana. No ta se kapa malo i vidjela jer je bila okružena kao vijencem od zavojica kose što bi ih Elias napravio poslije spavanja pod vrbom. Lice u njega bilo obično, tj. okruglo i crveno, kao što je to u namastirčana bivalo oduvijek.“ (Šimunović, 1974: 109)

Njegovu karakterizaciju vidimo na fizičkoj razini gdje se ne vidi preveliko odstupanje iako je proveo određeni period u vojsci.

Razlikovnost jezika prikazana je u konverzaciji s Bojom:

„No! Sve ljudi ne musi biti kak vi, da rihta ove beštije! To janjci, ne? Boja pogleda po svojim janjcima pa ustavi blag ali u taj par začuđeni pogled na Iliji, a zatim se odvrati i stade da kida glatko vrbovo lišće.

– Kak vi živite, sve jedno te isto! Draž jare da sem bil s gospodo oficiri kod infanteri bataljon,

a vi sve jedno! Kak po drugih mestih! Jo, jo, jo... Zara, Ragusi, Spalato, Split! i – sve zapučava i otpučava bluzu, ispod koje viri crveno isprutana košulja. - Also! ne morem te šubito ni poznat, Muljika!... Kak si bila mala - ajn klajne kind! A sad... ajn fajne frajla!

– Boja! – I sve pogleda i pogleda, kao moleći da mu što odgovori, i napokon uzdahne.

A Boja sve jednako oborena pogleda kida glatko vrbovo lišće.

– Ti ne kak druge namastirčanke – Boja! – Du bist di rose kenigin...“ (Šimunović, 1974: 110)

Prvi put zapažamo drukčiji vid na Bojin fizički izgled, gledan očima osobe koja ljepotu definira prema sredini u kojoj je boravila, a to je zasigurno grad. U njegovom rječničkom korpusu zamjećujemo utjecaj drugih jezika naprimjer njemačkoga, no budućim boravkom u Dragi i to će izbljedjeti. Želio ju je oženiti. Učestalo ju je promatrao na obroncima uz zalazak sunca.

Opažamo segment kako se i godišnja doba smjenjuju s duševnim stanjem Boje.

„Namastirčanske djevojke ne uzdišu kao varoškinje u proljeće, ni za toplih ljetnih večeri: u proljeće se u Drazi ne večera, a i objeduje samo malo, dok ljeti umorne ruke i noge traže odmah mjestance da počinu, baš u ono doba kad gradske djevojke najviše, prema mjesecu, očajno uz glasovir zavijaju. Namastirčanke se vesele jeseni, pa imaju i razlog: jesen puni kuću, a zima okuplja oko ognjišta i one što se ne ljube.“ (Šimunović, 1974: 114)

Već ugovorenim brakom i proživljenom tragičnom sudbinom Ilijica ju odlučuje ženiti. Kako su se kiše pojačavale, tako je i njezino lice rosilo suzama. Ilijina majka također je željela domaću snahu: „Neće Muljika za našeg Ilijicu – vele – dok smo mi živi! Kažu da ona ne bi za našeg sina, no ko bi onu žutu lasicu i doveo u kuću. Pa što je, da smo govorili, ono je bilo davno! Ta sad je ionako sve Jovišino naše, sad mu ne treba uzimati ono žutulje. Još da bi se mogli i naplatiti za sve što su nam dužni... Imamo mi za nj drugu curu, a onaj zelembać - ona muljika... – i napunili vikom cijelu Dragu.“ (Šimunović, 1974: 114)

Otac ju daje muškarcu koga ne ljubi. Doživjevši vlastiti poraz fizičkim izgledom, doživljava i otuđenost na duševnoj razini. Rezignira svoj status:

„No kasnije se smirila, jer su joj svi stali govoriti da je suha i žuta pa ne može ni da se meće sa drugim namastirčankama kojima se od mesa oči i ne vide, a donose sobom makar štogod svoga.“, postaje hladna i sušna poput nadolazeće zime „Tako su joj govorile sve jedna po jedna, pak po više njih skupa, a Boja plakala pa i prestala, samo joj lice postalo još bljene i nešto dulje, a oči svijetle i suhe. A bile su tako blage, tamne i vlažne da su i namastirčanke govorile kako je grehota što su u nje, suhe i žute, onako lijepe oči.“ (Šimunović, 1974: 114)

Bogatim, zimskim danima namastirčani su se opijali i ljubovali; živjeli određenu vrstu hedonizma za cijelu radnu godinu. Boja, udana za Iliju bolovala je:

“Ta Muljika već mjesec dana samo leži i leži, ne tuži se da je što boli, ali s postelje ne može i samo gucne koji put vode s vrelašca. Zvali su i Musu, ali Musa znade liječiti samo rane od bovanica, koca ili noža, pa ne zna što je Muljici. Svima je već dodijala, samo Ilijica zaplače kradomice kadikad, a stari mu Petras veli: – Neće ti tvoja lasica umrijeti, ne boj se; samo će ti tako ležati dok ne ostariš, a raditi neće ništa!“ (Šimunović, 1974: 118) te svoj i onako otuđen, fizički blijed život napustila.

Lirični opis zimskog, snježnog dana Šimunović oslikava nabijenim emocijama kao kad se gubi nevino biće:

„Istom što je grob mlade Boje bio zasut, stadoše ga tiho posipati i pahuljice snijega s neba jednaka i siva. I padao je, padao tiho snijeg još i onda kad je svuda nastala noć. Već su se i sve vatrice po kućama zapretale, a snijeg sve zasiplje stari mlin, u kom je Boja odrasla, kao i njezin novi grob pod bukvom iza crkve.“ (Šimunović, 1974: 118)

Nevino biće je etiketirano zbog svojih dubokih očiju i duševne ljepote koja ruši jedan primitivizam. Savjest koja prekasno progovara: „ – Bojo! mila moja, oprosti! - čuje se kroz šum Sitnice i drhtanje vitla pod vodom. – Bojo, janje moje malo! - zove tiho Joviša kroz sve gušće pahuljice snijega, a voda šumi i klopoće ispod staroga, pustog mlina što je zarastao u tamnozelenu mahovinu i po krovu.“, odaje gubitak nekoga tko je mogao dati svrhu i smisao, no njezin otac ipak ju je uz osudu okoline i sam spustio na pijedestal mladenačke bezvrijednosti. (Šimunović, 1974: 118)

2.4. Tuđinac – stilizirani otuđeni muški lik

Za razliku od „Muljike“ koja biva fizičkim izgledom izopćena iz društva, u ovom ulomku pratit ćemo muškog lika koji izopćen biva svojevolumeno. Njegov nemir proizlazi iz njega sama, bezvremensko nezadovoljstvo, isfrustriranost zbog nemogućnosti pronalaženja bilo kakva oblika stabilnosti pri etničkoj, moralnoj pripadnosti društvenoj sredini obilježava ga od samog početka.

Zaninović navodi zanimljivu činjenicu iz realistična života ondašnjeg naroda kao potencijano objašnjenje situacije. „U vrijeme kada je objavljeno ovo djelo, u hrvatskoj prozi je prevladavalo slikanje bjegunaca od života. Šimunović se s „Tuđincem“, navodi, nekako spontano uklopio u tadašnju struju; on je također roman usmjerio u pravcu iznošenja psihologije “iskorijenjena“ pojedinca koji se ne snalazi u svojoj okolini i zatvara se u svoju nutrinu.“ (usp. Zaninović, 1965: 27)

Rođen u selu Dalmatinske zagore, protagonista Stanka, upoznajemo u društvu doktora Mirka i lokalnog pijanca te kočijaša na putu prema Sabljarima, selu gdje bi trebao pripadati. On se već uvelike ističe svojom alijenacijom govoreći zagonetne sintagme: “A onoga se putovanja sjećam dobro, jer je čitav moj život bio neprekidno putovanje.“ (Šimunović, 1996: 325)

Kroz dijalog i monolog vidimo kako preispituje svoje emocionalne veze s rodnim mjestom. On konstantno promatra pejzaž kojim putuju te se poistovjećuje s tim prirodnim segmentima.

„Tu činjenicu uvelike vežemo s bilješkom Detoni-Dujmić koja govori kako radnja romana nije ravnocrtna jer ovisi o impresionističkom i trenutnom odnosu junaka prema središnjem problemu. S obzirom na to da se u glavnom junaku stalno miješaju razum i osjećaji, radnja se paralelno tome zgušnjava i razrjeđuje. Fabula je nemirna i ima dva središnja poticaja koji završavaju podvojenošću Stankove ljubavi između strankinje i autohtone seoske djevojke. Sižejne situacije romana, kako navodi Detoni-Dujmić, istodobno su i ovisne i samostalne. Naoko se čini da su nezavisne cjeline, ali one su zapravo dijelovi mozaika kojim nam autor karakterizira glavnoga lika.“ (Detoni-Dujmić, 1996: 21-23).

Upravo slažući mozaik njegovih introvertiranih osjećaja i stanja jesenje prirode roman dobiva koloristička obilježja koja će ga uzastopno obilježavati. Zatečen trenutnim prizorom biološkog eksterijera vidi svoj odraz u njemu.

Šimunović opisuje seljane, pjesmu, tmurnu jesen kao i cigane čija pjesma budi nostalgiju. Prisjećanje na odlazak i lošu adaptaciju navodi i sam Stanko:

„ - Eh da! Odatle me odnesoše, kad su mi jedva dvije godine bile, a tada sam biva po različitim mjestima, gdje se gradila kakva crkva, škola, cesta ili opet kakav most i samo toliko, koliko bi trajala ona gradnja. I tako ja nisam nigdje proživio više od dvije godine i meni su sva mjesta jednako tuđa. Bio ovdje ili ondje, meni je posve svejedno. Nemam nigdje ni rodbine ni prijatelja. A bi li vjerovali? Ja se u svako mjesto zaljubim i čeljad mi jako omili, ali mi ipak ostanu tuđa, pak odem još tužniji. Nije li to čudno?“ (Šimunović, 1996: 326)

Reminiscencijom, u prepričavanju dogodovština s doktorom i kočijašem, ističe se idalje Stanko, no ne svojom aktivnošću već blijedom slikom popratnih uspomena: „Ne, ja nemam nikakvih osobitih utisaka iz djetinjstva, ni jakih dojmova. Bilo je samo hodanje od mjesta do mjesta- uvijek novi krajevi i novi ljudi, pa je to sada u mojoj duši sve blijedo...Da, blijedo, vodeno, dobro sam rekao. Uspomene iz jedne godine izbrišaše one u drugoj.“ (Šimunović, 1996: 328)

„Nadalje, prikazujući Stanka Lukovca, Zaninović objašnjava kako je sad tu Šimunović imao pred očima vlastitu intimnu biografiju. Ulazio je u analizu njegova nezadovoljstva životom i njegovih gorkih spoznaja, a u razmatranju i objašnjavanju takvih stanja vodio se razlozima ovakve prirode:“ Ja nisam ni građanin jer se nisam odgojio u gradu – kaže Lukovac na jednom mjestu – ali nisam ni seljanin ni varošanin. Ja sam svagdje živio tako reći po malo i nemam nikakve boje i ništa svoga. Iz njegova glasa razabirala se iskrena tuga i duševna bol.“ (Šimunović, 1996: 329) Osjećanje tuđinstva kojim je Šimunović bio zaokupljen u romanu, ostalo je strano i neshvaćeno u književnoj kritici.“ (Zaninović, 1965: 27)

„Knjiga dojmova iz doba dječastva, „Mladi dani“, osvjetlila je pobude piščeve pri pisanju ovoga djela i osnovnu zamisao, a ukazala je i na izrazito autobiografski karakter. Time ipak nisu mogle biti otklonjene psihološke i ideološke mutnoće koje su se javile u oblikovanju lika.“ (Zaninović, 1965: 27) Individualac kojega karakteriziramo traži snagu, on nastoji pronaći sebe u granama umjetnosti kao što je književnost, no ni to mu ne uspjeva.

Nadovezat bismo se zatim mogli na osvrt Detoni-Dujmić koja kao lajtmotivičku os koja pokreće glavnog junaka „Tuđinca“ navodi osjećaj iskorijenjenosti. Javlja se pravilno raspoređenim udarima i popudbina je svake odluke ili važnijeg postupka, točnije opsesivni kompleks Stanka. (Detoni-Dujmić, 1991: 89) Stankov primjer zato je samopriznanje u razgovoru kada su stigli na svoje odredište kod popa Vlade: „(...)– a mene ne ljubi nitko, i ja sam tuđi svagdje, gdje dođem i korijena ne mogu nigdje pustiti. Pa i nametati se nikome ne ću, ni buniti tuđe sne i tuđu ljubav.“ (Šimunović, 1996: 337)

„Zaintrigiranost pokazuje tek kad doktor donosi zgodu o susretu s tri mlade dame, posebno o najmlađoj koju uspoređuje s osom. Ona nosi divlji, djetinji bunt, ono nešto novitetno drukčije, nedokučivo od čega on pomalo zazire. Detoni-Dujmić taj noseći motiv objašnjava kao podupiranje više srodnih motivskih odvojaka, također usko vezanih uz pojavu i djelovanje glavnog junaka: putovanja-lutanja-odlasci, zatim stvaralačka nemoć, osjećajna nesigurnost te podvojenost na razini staro-novo doba i selo-grad.“ (usp. Detoni-Dujmić, 1991: 89)

Kad su stigli, Stanko nije moga razumjeti pojam mirisnog doma kojega je svaki čovjek koji je imao dom posjedovao te ga je nosio kao svojevrsno obilježje: “Ta u vas svako, svako mjesto ima neki svoj poseban miris, i napokon ne možeš razumjeti – To samo ti ne razumiješ, ali mi svi razumijemo.“ (Šimunović, 1996: 336) Njemu je strano bilo dugoročno stanje mentaliteta određenog naroda upravo zbog vlastite loše adaptacije. Zbog toga su ga i doktor Mirko i Vlado gledali drukčijim očima.

Nesposoban za izraz pripadanja i sam osjet ljepote koji traži negdje drugdje, Šimunović ga opisuje posramljenog kao takvoga:

„A ipak, meni se čini, da čovjek ne može i ne smije svoju dušu vezati za komadić zemlje, već treba da svojom misli, svojim osjećajem i svojom ljubavi obuhvati sve, što je lijepo, cijeli svijet ili barem svoj narod, svoju domovinu– reče i malo se zastidi jer mu se učiniše zadnje riječi kao fraza iz političkih novina i govora (...)“ (Šimunović, 1996: 346)

Individualca tu promatramo iz nacionalne perspektive koji ne pokazuje interes ni za domovinu kao makromotiv pripadnosti i uvelike nam daje povoda o potencijalnim odlukama koje će biti donesene.

S druge strane njegov stav i odnos prema ženama vidljiv je iz dijaloga s učiteljicom Mirković zvanom Bakrica. Njezina rođakinja bila je Pavle Budanko, sestra djevojke koju je opazio kod peračica. Govori kako ona pripada Dubrovniku te ju za zagorsko mjesto pak veže samo stan. Preporučava kako ima sestre Klaru i Made. Made je ponovno ovdje označena kao nositeljica dječje neobuzdanosti, vitalizma, svrhovitosti egzistencije.

Njihovim upoznavanjem i zaljubljenošću, Madu i Stanka pratimo i kroz opis prirode koja poprima življa, bujnija obilježja: „Nad njegovim životom kao da su se razgalili oblaci i ukazalo se vedro nasmijano nebo, zajedno sa žarkim suncem, mjesecom i zvijezdama, što se ne ukazuju nigda ljudskim očima zajedno.“ (Šimunović, 1996: 353)

Njezina majka, starija i iskusnija žena, skeptična je glede njihove veze dok ga stanodavac Lasić savjetuje da pričekava sa zarukama sve dok se one ne povrate u Dubrovnik jer je u pitanju ipak povjerenje dvoje ljudi.

„Nadalje, književni povjesničari uključujući ovdje i Nemeca kažu za Stanka Lukovca kako je čovjek bez odlučnosti, bezvoljni i iskompleksirani sanjar, umanjene životne energije i sa snažno izraženim osjećajem tuđinstva i iskorijenjenosti. Upravo njegovo zalijetanje sa zarukama te njegova vizija potencijalne ljubavi koja je građena na njegovim neutemeljenim sanjama. Priča je tako prilično zbrkana te se u njoj miješaju realno i bajkovito te iskustveno i fantastično. Ono po čemu je roman poseban su iracionalne komponente te motivika preuzeta iz usmene književnosti što nije bila karakteristika ostalih romana ovoga razdoblja.“ (Nemec, 1998: 55).

„Segment folkloristike vidimo u dijelu kad on boraveći u Sabljaru krati vrijeme šetnjama. Promatra vojsku koja prolazi niz dolinu i peračice na brvnu koje iznose priču o nesretnim djevojačkim ljubavima te tajnovitom Vilinom vrelu kao i susretima s Cigankom koja se simbolično pojavljuje tri puta te nakon njegovoga preusmjeravanja tajnovito nestaje. Fabula slijedi ritam njegovih uglavnom nemotiviranih postupaka i psiholoških impulsa.“ (Nemec, 1998: 55)

Upravo tu njegovu impulzivnost i nepromišljenost odluke daljnim tijekom radnje otkrivamo kada dobije poziv od Nikole Pekića gdje upoznaje njegovu kći Anđeliju Pekić. Oni se povezuju preko doktora Mirka.

„Bila je ona „zdrava i gojna djevojka ta Anđelija, s plavim ali žarkim očima, kao i svi od Pekića kuće. Gledajući joj puno i jedro tijelo u skladnom odijelu narodnom, slutio si u njemu dušu punu snage i dobrote, pa se činilo, da ih može, rasipati svukud, ali ipak će ostati sva milota u nje. Uza svu jedrinu bila je okretna i gipka, čemu se privukla dvoreći često nebrojene očeve goste.“ (Šimunović, 1996: 372)

Stanko je tu prvi put pokazao emocije pripadanja, preispitujući sebe je li to stvarno:

“Plače i neko neslućeno ganuće ovlada njime, kad je pomislio, da eto i on ima svoje rodno mjesto kao i ostali, te da će vidjeti zacijselo i onu kuću, gdje se rodio, gdje je progovorio prve riječi i učinio prve korake. I zbilja oćuti neko dosad nikad okušano ćuvstvo kao u nijednom od mnogih mjesta, gdje je sve bio bez posla, bez cilja i bez nade.“ (Šimunović, 1996: 373) Kad su ga ugostili Pekići osjećao se „domaće ćeljade i ne bude uvijek suvišni tućinac.“ (Šimunović, 1996: 376)

No, kako je stizala zima, stizali su i sve hladniji, zamućeniji odnosi s dobrostojećim Pekićima te je nemir rastao u Stanku. Svoju kulminaciju doživio je pri posjeti Ciganke koja mu nudi vodu s Vilinoga vrela jer bi se tako trebao osloboditi nesreće. Govori mu o snu u kojem vidi njegovu majku koja ju je i sama poslala u Sabljare da ga izvuće iz nevolje. U trenutku ispijanja prekida ga Anđelija te tjera Ciganku. On sam nije znao da ga ona ovoliko ljubi te ushitren i poplašen odlučuje da će ipak oćići u Ljubeć. Shvaća kako je staklenka Madina i da je upravo boćićno vrijeme krucijalna odluka odlaska: “I postade mu veoma teško, jer on ni sada nije imao doma, da k njemu ode i smiri se ondje.“ (Šimunović, 1996: 387) Nije imao nigdje nikoga na koga bi se oslonio.

U kući je vladala nesnosno teška atmosfera; Anđelija je doživjela slom, a ćim je bura stala i vrijeme se smirilo Stanko se odlučuje na put:

„Ravnica se pružala na sve oko, samo na desno vićala su se siva ljubećka brda sa gdje kojim tamnim biljegom. To su se crnile smreke, jedine u ono doba, s kojih ne opada zelenilo, osim bršljana, što se i kraj puta penjao uz koje ogoljelo stablo. Ali se jasno vidjelo i njegovo sivkasto i zmijoliko stabalce, što je ćvrsto obavijalo hrapavu i suhu koru, pa je Stanku bilo i opet tjeskobno i tužno na srcu.“ (Šimunović, 1996: 388)

Odlazi u Ljubeć ponovno jer: “Grad mu je bio tuđ pa mu se pričinjalo, da ga svaki sumnjivo gleda, i predao se, da ga još ne bi i zapitali što god. Pa i za sve ostalo bilo mu je neugodno ondje, jer se već odavno odvikao živjeti u gradu.“ (Šimunović, 1996: 389)

Nakon vijesti kako je Made u Dubrovniku, oboljela, jer je sama po snijegu išla na Vilino vrelo po vodu na preporuku Ciganke gatare, ostaje razočaran. Njezina majka, odajući mu istinu nije ga puštala Madi. Beatrice je željela da on dođe u Dubrovnik i dolje ih pričekava. Odlazeći tako s grižnjom savjesti parobrodom usnuo je san kako nema doma, nema djeda, ni pradjeda, nema svojih korijena, a prenuo se pri dolasku u Gruž.

Dolaskom u grad Stanko kopa po svojoj duši: “Ali je njegova duša odmah stala tražiti o njoj ono, što se ne može vidjeti, čuteći, kako je zagonetan život na tome laptu zemlje, kao u nijednom kraju, što ga je dosad vidio.“ (Šimunović, 1996: 404) i pokušao pronaći dugovječni mir.

Razgledao je grad, a posebno zanimljiv mu je bio križ te tajanstveni ponor s kojeg su život skončavale nesretne djevojke. Kasnije se nalazi s Madinim ocem i Pavlom i njegov naizgled izgubljen život konačno je trebao imati svrhu čim bi Made došla. S njima nije previše razgovarao, ponovno je bio osjetljive i razdragane naravi.

Pratimo dijelove romana gdje protagonist Stanko sada kreće gubiti interakcijske sposobnosti, njegova prijašnja erudicija i imućnost počinju mu biti zapreke. Biva nesretan u svakom segmentu, melankoličan u govoru i odlukama koje donosi postaje još izraženiji otuđenik jer je premlad i neiskusn da bi govorio o težini života:

„Pa kad se zanio s misli u svoj prijašnji pusti život, zahvati ga neko smiljenje nad samim sobom i stade govoriti tako nesuvisle riječi, da ga je Pavle, teta koju smo susreli ranije, pogledala začuđeno i plaho, kao da unaprijed znade, kako će ono, što reče biti suvišno, a može biti i neugodno, da se čuje u onome času. Ali od onoga, što reče, razumjela je samo, kako se tuži na neku bezimenu bol i na to, kako mu vrijeme prolazi utaman.“ (Šimunović, 1996: 409)

Na ponude doma koje je dobivao od Madine obitelji i prijatelja, Stanko se zahvalio i odlučio kako će ipak uzeti za sebe i nju dvorac u Rijeci s vrtlama i baštom kod porodice Sadi. On je već unaprijed znao i zavidio joj na njezinoj sigurnosti: „...kako će ona, kad dođe, biti na svojoj zemlji, u svojoj kući i među svojim, dok je njemu nestajalo i zemlje i zraka, te pouzdanja u samoga sebe.“ (Šimunović, 1996: 419)

„Tuđinstvo se kod njega presnimava i na kreativni plan: Stanko sustavno čezne za umjetničkim iznošenjem osobnih osjećaja osjećajnih i misaonih sadržaja, ali u tome ne uspijeva (on je iskorijenik i iz umjetnosti).“ (usp. Detoni-Dujmić, 1991: 89)

Tu je najuočljiviji segment pisanje romana: „Da, napisao sam dosta toga, ali kad čitam, uviđam i sam, da je to nešto preveć blijedo, vodeno, bez ikakva žara...a riječi su tu tako lijepo – zvonke...A ipak ništa! Sve iziđe nekako neprirodno i lažno.“ (Šimunović, 1996: 328)

„Njegov život je samo pokušavanje nečega, blijedi pogled i sve izgleda mnogo bolje kod ostalih ljudi. On stalno varira, kalkulira kod bitnih odluka i nikako da mu se posreći da u nečemu uspije jer obično ili prebrzo odustane ili mu njegova pasivnost ne dozvoljava daljnji rast: „No, slabo sam rekao; ne da je u njih druga duša, jer ja, može biti, osjećam bolje i više nego oni, ali nema duše u onome, što ja napišem i svejednako tražim tu snagu: odakle tolika snaga u velikih pisaca?“ (Šimunović, 1996: 328)

Njegovo razvijanje na duhovnom planu koči nesamopouzdanje, tuđa superiornost koja ga jednostavno guši.

On je, dalje vidimo, nesvjesni sebičnjak, koji neracionalno poistovjećuje i Made sa sobom, želi i njoj ponuditi osjećaj nesigurnosti kako bi njemu samome bilo lakše i jednostavnije:

“Osjećao je, kako bi se umirio i bio sretan, kad imao kakav takav kutić na zemlji, a koji bi mu bio, što onaj njima. Zaista ne bi pomišljao ni časa, dali bi ostavio ovaj lijepi i čudesni kraj, već bi što brže zgrabio Madu i odveo je tamo na svoje i među svoje, gdje bi ona tuđinka bila: imala samo njega i njegovu ljubav za okrilje.“ (Šimunović, 1996: 421)

„Za opise i česte slikovne prikaze krajolika autor koristi lirsko impresionističko sjenčanje, pa u nekim dijelovima romana dolazi do pretapanja različitih književnih žanrova. Prije Madinog dolaska opisuje se prijelaz tamnih boja u svijetlije tonove.“ (usp. Detoni-Dujmić, 1996: 19).

„Pa kad se probudio, ne bijaše ni traga sinočnoj tjeskobi. Kao da je jarka svjetlost jutarnjeg sunca rastjerala i zadnje tragove tužnih misli: baš kao što diže i maglenu kopernu s vlažna polja i pretvori je u visoki, bjelkasti oblak, što ukrasuje nebo.“ (Šimunović, 1996: 423)

„Česte su usporedbe, pa je tako već spomenuta usporedba odnosa sela i grada, odnosno usporedba dviju žena koje je volio glavni lik, a isto tako i usporedba lika s određenim elementima pejzaža. U takvim opisima mogli smo zamijetiti i uporabu uvećanica, umanjenica ili pak pogrđnih riječi kako bi nam se što bolje dočarale određene slike. S obzirom da se u romanu javljaju i dijelovi mita, odnosno legende, mogli smo uvidjeti i uporabu simbolike.“ (Detoni-Dujmić, 1996: 19)

Vlaho, Stanko i Pavla napokon će dočekati Maru i Made koje stižu u Gruž. Made je izgledala sretna i bila je ta oko koje se okretala cijela situacija. Stanko je osjetio ponos jer ta djevojka pripada njemu iako će zamjećivati ljubomoru prema Vlaha jer bi se Made svaki puta zarumenila kada bi se našla u njegovoj nazočnosti. Cjelivali su se za sve propušteno vrijeme.

U ožujku trebao se potpisati ugovor o prodaji u Rijeci i vlastelin Sadi slavio je imendan svoga sina. Šimunović tu vidimo paralelno opisuje dva različita pogleda na svijet i možda nam daje naslutiti konačan okvir jedne veze:

„ - Ta ovo će meni proći i proći će među nama ovi jadi. Ja ću se ojačati i bit ću, kao što sam bila i prije bila, pa će nestati ove muke - govorila je u sebi Made. A Stanko se kao i prije tješio, da je onako, kao što je i zbilja bilo, nu odmah zatim bi mu i samo došlo na um pitanje: - A zašto baš pocrveni, kad vidi njega, a radi drugoga nikad?“ (Šimunović, 1996: 423)

Dvorac je bio prostran s mnogo djece koja se igrala uokolo, s bogatim voćnjacima, čempresima i hrašćem, venecijanske prozore i jezerce.

Dok je gledao kako se Made igra s djecom, Stanko je razmišljao, odavao ga je akcent jer su ga Sadijevi molili da priča svojim književnim jezikom: „ - Ali kamo ja pripadam? – mislio je tada u sebi gorko. Bio sam eto i u Zagorju, i u Lici, i u Bosni, ali sam i ondje bio tuđin! Ta Anđelija mi je i u Sabljari rekla: - A najmanje za Vas, jer ste Vi čovjek tuđin i tko zna, odakle ste doskitali!“ (Šimunović, 1996: 439)

Šimunović okuplja društvo na jednom mjesto te profilira svakoga zasebno od uzvanika. Vidimo sredinu koja Madi čestita zaruke za dobrostojećeg Stanka kojega upravo takve riječi: „...ubodoše u srce...“ (Šimunović, 1996: 440) Simbolično odzvanjanje podneva i vrijeme je objeda, ali u Stanku se kupi nešto nedorečeno:

„No njemu se nakupilo toliko tuge u duši i toliko suza, pak bi najvolio ostati sam te isplakati se, da mu odlane. A da ga je tko upitao za uzrok njegove tuge, ne bi mu znao kazati ni riječi. No za stolom je bilo tako veselo i sretno, da njegove žalosti i ne vidje nitko i bude mu još teže.“ (Šimunović, 1996: 442)

Nadalje, ulogu preuzima Vlaho od kojeg on hladno zazire. Dolazi govoreći kako mu je otac imao kap i ne će preživjeti. Očekivao je kako će ipak njegova čuvstva biti zadovoljena pri potpisivanju ugovora, no jedno pitanje simbolično pitanje promijenilo je sve:

“Ta Stanko je iz...Zar nijeste čuli...Iz onoga – – pa se zacrveni i umukne, moleći ga pogledom da on to reče. Mnogi prasnuše u smijeh. Stanko se jedva držao na nogama, ali se ipak sabere pa istisne muklo: – Ja sam tamo...iz Sabljara!...Što me mučite!“ (Šimunović, 1996: 444)

Potpisuje i baš kao otuđenik kreće u lutanje, lutanje poljima, ali i svojim raštrkanim mislima.

„Tmina noćna ispunja svačiju dušu tjeskobom i strahom, a pogotovo dušu strana čovjeka u nepoznatu mjestu. Razabrao bi gdje gdje i kuću u tami, no svaka se od njih čvrsto prislonila uz brdo i ogradila koječim, čuvajući vjerno počinak svojih, ne želeći, da joj se itko približi u to doba. A mnogi čempresi, mrklji i golemiji nego po danu, plašili su samotnoga prolaznika i tjerali ga, da korača brže.“ (Šimunović, 1996: 445)

Samotan luta u hladno vrijeme jedva kupeći dijelove svoga identiteta, umoren čežnjom za majčinom ljubavlju. Zato se opisi kraja i prizora stalno ponavljaju i variraju usporedno sa Stankovom subjektivnom nesigurnošću:

“Onda se počeo strašiti i samoga sebe promišljajući, kako ni jedan drugi na njegovom mjestu ne bi bio taki, i pitati se zašto mora da se muči s onih razloga, što ih drugi ne vide. Pa je taki, da se stidi i od Made, pred kojom je najviše želio biti muškarac i junak i da zna uvijek, što radi. A on je eto plačljiv i čuti se nemoćan pred svima, što mu dođu ususret.“ (Šimunović, 1996: 446)

„Nesigurnost uvjetuje glavni tok radnje: ljubavnu priču koja će ostati nedorečena upravo zbog silovite beskonačne melodije (tuđinstva).“ (Detoni-Dujmić 1991: 93) “Pomislio je i na Anđeliju u Sabljarima i na mnoge druge djevojke i žene, što ih je vidio kao lavice i orle na svom pragu i gnijezdu, pa i kod sviju drugih osjetio je neku neznanu silu, koje on nema.“ (Šimunović, 1996: 446) Gubeći svaki smisao postojanja, izlazi iz noći:

“Počelo je bivati sve vidnije, kad se približio rijeci, a sve tužnije bivalo je u njegovom srcu, što je sjajnije potrajalo nebo i dolina ljepša. Nije znao, što bi počeo ni kuda bi krenuo, kad je eto svijetli dan stao da ogrće zemlju i tjera tminu, u koju se bio eto svijetli dan stao da ogrće zemlju i tjera tminu, u koju se bio sakrio od ljudi.(...)“ (Šimunović, 1974: 446) Upravo tada naviru mu emocije iz djetinjstva.

Osuđuje roditelje kao čimbenike koji mu nisu dali osjećaj pripadnosti:

“Spomenuo se tada svoga djetinjstva i roditelja, što su ga prenosili iz varoša u selo, pa iz sela u varoš...I čim bi oćutio onu prijatnu toplinu novoga gnijezda, povelu bi ga dalje u nepoznato mjesto, gdje bi se ostudenio iznova, a ljubavi okolo njega ne bi se okupljalo ničije.“ (Šimunović, 1996: 446)

Njegov otac nije volio blagdane ni običaje koje bi majka radila za Božić i Uskrs i onda bi se redovito svađali.

U svojoj obamrlosti ipak se pita: “ – Bože moj, što se ovo događa sa mnom!“ – reče na glas.“ (Šimunović, 1996: 449) te dolazi kao lualica pred dvorac gdje zatiče staru Ciganku. Ona mu nosi vijesti kako su se Beatrice i Anđelija udale te kako mu se sve što mu je rekla zaista dogodilo. Ni ona nije imala svoga doma.

Madina obitelj bila je osramoćena Stankovim ponašanjem. Ugledavši parobrod iz Amerike pratila ga je ideja kako je: „...tamo zaista bolje...*Tamo*, gdje ne ću biti sam tuđinac, i svi bismo jednaki bili!...Ona, koja je radi mene išla na Vilino vrelo, ići će sa mnom i u Ameriku!“ (Šimunović, 1996: 453) Odriješit s namjerom odlaska susreće Made te svima objavljuje kako kao njegova vjerenica treba poći s njim u Ameriku. Njezina obitelj uvelike se suprostavila toj odluci. Nesmotren u odlukama, daje joj soluciju ili ostanka ili odlaska s njim.

Morala je birati jer se on osjećao tuđim:

“Čujte me svi i ne plašite se mene kao luđaka. Reći ću sve što ovaj čas mogu...Ja vidim, da mi nije ovdje opstanka, jer je za mene sve tuđe i jer sam tuđi svakome, osim, eno njoj. Mi ćemo ovdje nesretni biti uvijek, pak hoću da živimo ondje, gdje ćemo biti tuđi oboje, a ne samo ja. I pomalo imat ćemo ono, što je samo naše: na jednoj strani ja i ona, a na drugoj cio svijet!“ (Šimunović, 1996: 456), no Made se odlučuje za svoju obitelj, iako nije razumjela njegovu odluku.

Odlazi slomljen, shrvan, ne videći ni nju “I nije vidio, kako se Made otrgla iz majčinih ruku i pošla za njim, da mu još nešto kaže, već je zatvorio vrata i koračajući hitro niz strmu ulicu odgovori sam sebi: Nikada!“ (Šimunović, 1996: 457)

Život je poslije tekao gradskom svakodnevicom, Madi je Stanko poslao pismo gdje piše kako joj daruje dvorac, no ona shrvana i prazna bez ljubavi iznova je tražila opravdanja za njegov odlazak i opraštala mu. Razmišljala je i o gorim stvarima kao ostavljena žena:

“A ja mu praštam...praštam od sveg srca, jer je nesretan, jer me ljubi i nije ničemu kriv – govorila je u sebi, gledajući bijeli visoki krst u sumraku i čitajući na njemu onaj umišljeni natpis: Made Bonićeva – 17 godina... – No ovako se dalje živjeti ne može – reče opet, prekrsti se i zažme oči.“ (Šimunović, 1996: 460), ali ju u nesmotrenom trenutku prekida Strmačeva gospođa koja ju poziva na glazbu.

Iako je misao na smrt bila prekinuta trenutnim gradskim veseljem, “Made poče iznova živjeti o nadi i sve tako do jeseni tmurne, kad je prestala i da čeka i da se nada.“ (Šimunović, 1996: 460) Za Stankom je ostala praznina, sebična praznina jednog neodlučnog čovjeka koji nije mario za tuđe osjećaje. Sebe je stavljao na prvo mjesto jer ga nije tko imao naučiti ljubiti i voljeti i zemlju i prirodu i čovjeka. U sebi nosi obilježje animalističke nestalnosti i traganja. Zaključujemo kako je upravo to ono što ga ispunjava, lutanje kojim su ga i roditelji obilježili. On nosi teret neke neshvaćene krivnje koju je mogao usmjeriti na pozitivističkom planu, no on ipak bira onaj nihilistički pogled na svijet.

3. Uspjeh ili poraz - podložnost sredini

Kroz ovaj ulomak bit će paralelno predstavljeni protagonisti oba djela. Svojom karakterizacijom ili karakterizacijom koju su im „prišili“ prikazat ćemo jesu li podlegli sredini ili su se svojim stavom uspjeli ostvariti kao ličnosti.

Boja, djevojka iz prvoga Šimunovićeve djela, svojim rođenjem je genetski određena za jednu višu klasu. Baš kao i Stanko, oni dolaze u sredinu gdje je prvi čimbenik koji im ne dopušta razvitak društvena sredina kojom su određeni.

Djevojka Muljika trebala je odrastati negdje drugdje gdje definicija ljepote podrazumijeva profinjenost, otmjenost, fizičku porculansku put i manire koje seoski narod Zagore još nije poznao. Zagrebemo li ispod površine, mogli bismo reći kako Šimunović zapravo tu daje i kritiku na socijalno stanje tadašnjega vremena. Stanko je određen višom klasom, ali njegovu pripadnost mjestu u samom djetinjstvu iskorjenjuju roditelji. Mogli bismo reći kako on zapravo i nije kriv za rezultat svojih životnih odluka i samoga ponašanja. Zanimljiva spona dvoje protagonista je ta da oboje robuju ili svojim idealima nestalnosti ili izraženom patrijarhatu. Oni su poput zalutalih ljudi u vremenu i prostoru, ali Šimunović ne daje mogući izlaz ili put po pitanju toga aspekta. Dalje, povezuje ih nedostatak ljubavi i zato oboje traže smiraj van ljudskoga okruženja u prirodi.

„Jedini koji je Boji posvećivao pažnju je mladić Ilija, koji je želi oženiti usprkos mišljenju drugih ljudi o Boji i protivljenju svoje obitelji, ali Boja ne želi poći za njega. Ona nije htjela biti „vlasništvo sad jednog, a zatim drugog od dvojice njoj tradicionalno predodređenih gospodara – oca i muža.“
(Merkler, 1996: 101)

Mišljenja sam kako suvremenom čovjeku, čitajući ovo djelo, zasigurno na um pada motivsko-tematska asocijacija na glazbeni izričaj Mirka Srdića, umjetničkim imenom Elvis J Kurtović kroz pjesmu „Nosila je ljepotu k'o prokletstvo“. Podudarne slučajnosti Ilijinoga drugog imena Elias Kurtović zasigurno plijene pažnju usporedimo li ga s imenom autora pjesme. Boja ili drugim imenom Muljika nije bila svjesna svoje vanjske ljepote, citirali smo kako su i domaće cure pokazivale ljubomoru na izrazitost njezinih očiju.

Etiketirao ju je njezin izgled.

„Bila je igračka oca kojoj je vrijeme otkucavalo kada će biti predana u ruke nekoga drugoga. Na kraju se ipak udaje, ali nedugo zatim umire, nijemo se opirući ulozi supruge koja joj je dodijeljena preko njene volje. „Boja je tiho kopnula i na kraju se ugasila, nečujno i bezglasno, a ipak prkosno.“ (Merkler, 1996:101)

Zanimljivo objašnjenje navodi Durić uspoređujući pak Šimunovićevo djelo „Duga“ s patrijarhatom kojega doživljava i Muljika te objašnjava:

„Tragična sudbina likova može se shvatiti na dva načina. Boja i Srna bile su drugačije od ostalih djevojaka, dok je Salko bio drugačiji od ostalih momaka. Bojina i Srna smrt te Salkovo ludilo možda su posljedica njihove različitosti. Oni su morali nestati kako bi se očuvao patrijarhalni poredak. Gledajući iz tog kuta, autor ne kritizira rodnu nejednakost, već je želi očuvati. S druge strane, njihovo nestajanje može se tumačiti i kao odgovor na društvenu nejednakost. Srna, Boja i druge protagonistice umiru jer za njih u ovom životu ne postoji mogućnost emancipacije. Opreka između Marte i Boje posebice je zanimljiva. Boja implicitno odbija brak te za svoj prijestup biva kažnjena jer ne pristaje biti entitet simboličke razmjene na koji rigidni patrijarhat svodi ženu.“ (usp. Durić, 2012: 273)

„Za razliku od nje, Marta odbija androgenoga muškarca (Salka) jer kroz njega ne može potvrditi svoj status te pristaje biti elementom simboličke razmjene između svoga obiteljskoga klana i Rašice, kroz koji se može potvrditi. Dakle, djevojke poput Boje i Marte, "nakon što su bile pod vlašću svojih očeva, za razliku od sinova, sa zrelošću ne dobivaju novi status nego ih očevi 'predaju' drugom muškarcu da nastavi njihovo 'prirodno' stanje ovisnosti i podčinjenosti." (Pateman, 1998: 75 u Durić, 2012: 273)

„Društveno gledajući, *otac je oboje: roditelj i vlasnik*“ (Galić, 2002: 230) pa je prema Reichovu mišljenju jedna od bitnih uloga obitelji i društvena: "ona u autoritarnom društvu ima važnu ulogu zaštite gospodarstveno i spolno obespravljenih žena i djece" (Reich, 1985: 102). „Unutar šimunovićevskog patrijarhata otac je ujedno i znatno stariji od majke pa stoga niti ne čudi što je idealna dob za udaju žena bila između njihove četrnaeste i petnaeste godine života.“ (Durić, 2012: 272)

„Patrijarhat tako unutar Šimunovićevih djela podržava nerazvijenu svijest žene koja se oblikuje u braku s muškarcem znatno starijim od nje. Žena stoga ne može odlučiti odgovara li i njoj zaista takav brak jer ne posjeduje pedispozicije za to. U starijim godinama žena postaje svjesna sebe i time može birati, umjesto da biraju nju. Međutim, takav odstup od patrijarhalnih pravila ponovno uzrokuje tenzije pa žena poput Boje u „Muljiki“ umire ili se kao Marta u „Alkaru“ u konačnici nesvjesno priklanja dominantnom obrascu ponašanja.“ (Durić, 2012: 272, 273)

Imamo uvid kako Muljika sama zasigurno nije doživjela raspad identiteta unutar sebe, njoj su ga drugi odredili i rastrgali, dok je Stanko zasigurno imao mogućnost izbora već samim time što je bio muškarac.

„Kod njega, Detoni-Dujmić navodi, kako je glavni junak romana „Tuđinac“ kolažirani lik samoanalitična otuđenika koji je uronjen u svijet pojavnoga te naviknut razmišljati o dojmovima. Njegovu sudbinu pratimo od samog početka, sluteći tako njegovu zlosretnu kob. Stankova krajnje senzibilna priroda u tragičnom je proturječju sa svijetom koji pristaje samo na snagu i beskompromisnost. Osim što se ne osjeća ni kao građanin ni kao seljak, osim što ga više ništa ne vezuje za rodno mjesto, svaka slutnja ugode u tog tipičnog šimunovićevskog homo duplexa duboko je kontaminirana osjećajem boli na svim područjima života. Tako jednom prilikom Stanko izjavljuje: „Od ljubavi se ne možeš sakriti nigdje, isto kao ni od smrti“ (Šimunović, 1996: 330) te nam tako najavljuje krivudavu putanju svoje sudbine.“ (Detoni-Dujmić, 1996: 21)

„Taj je lik dekadent osuđen na nemogućnost zajedničkoga života, na pojedinačnost i samoću, te ostavlja dojam psihološki atomizirane osobe, što se, pak dobro poklapa s iracionalnom motivacijom (legenda o Vilinu vrelu.“ (Detoni-Dujmić, 1996: 21).

Zanimljivoj kritici koju navodi Detoni-Dujmić, rado bismo se priklonili. Imao je izbor, lepezu mogućnosti, život u cjelini kojega je trebao oblikovati, no kako Muljika nosi smrt kao kaznu, tako zasigurno on nosi besciljna lutanja kao težinu za svoju bezidejnost egzistencije.

„Matoš je kako navodi Detoni-Dujmić, o Stanku rekao kako je tipičan mlohavi, besciljni pokazatelj bezenergijske i anemijske generacije pospanog, nepromišljenog i sanjarskog suvremenika.

Ona zaključuje kako je Stanko ne samo situacijski nego i osjećajni tuđinac zbog njegovih kolebanja između dviju žena od kojih na kraju obje napušta, a to se onda prenosi i na njegov kreativan plan jer on sustavno čezne za umjetničkim iznošenjem osobnih osjećajnih i misaonih sadržaja, ali ne uspijeva jer se i u tom području iskorjenjuje.“ (Detoni-Dujmić, 1996: 22).

„Važnu činjenicu o „Tuđincu“ navodi Dujmić-Detoni objašnjavajući kako iz protagonistove diletantnosti izlazi „prevrtljivost“ akcije te nemoć i odustajanje da se radnja definira. Jedini je element kohezije sustavna jednoperspektivnost središnjega lika; njome se objedinjuju svi raspršeni sadržaji, jer je stara epska integracija i tako onemoćala.“ (usp. Detoni-Dujmić, 1991: 86)

„Citira Ljudevita Dvornikovića navodeći njegov osvrt koji objašnjava kako lik ne ide za efektima u koncepciji radnje, ne ide za senzacijama uopće, ne će da djeluje na čitaoca radnjom, nego ga nuka na studiranje psiholoških impulsa, koji uzrokuju radnju. Stoga mu crtanje radnje izlazi često blijedo, više nego što bi za realistički dojam pripovijesti i zgodno bilo. Lica Šimunovićevih pripovijesti imaju mnogo više duše, nego li tijela, pa nam po tome izlaze nešto maglovito.“ (usp. Dvorniković, 1912: 10 u Detoni-Dujmić, 1991: 86)

Stanko i Muljika podlegli su ovozemaljskim htijenjima, svatko na svoj način. Mogli bismo reći kako je njihov imaginarni život Šimunović predstavio kao svrhovit, puočan nekome tko se ne bude želio pronalazio u karakteru likova. Kao takav trebalo bi iz njega izvući vitalnost, živost, ljepotu koja nam je dana te ju usmjeriti na mjesto koje će ga činiti sretnim.

4. Zaključak

Sagledavši djela „Muljiku“ i „Tuđinca“ kao vrhunske književne vrijednosti uočavamo kako autor Šimunović u kontekstu moderne traži inovativnosti. Preispituje mogućnosti i granice individualca. Donosi mističnost na razini ljudske emocionalnosti. Boja i Stanko su krhki i slabi, doživljavaju krizu i raspad svoga identiteta te nam kao takvi donose tragičnost mladih potencijalnih ljudi početkom 20. stoljeća.

„Oboje objedinjuju tipske osobine i karakteristične duhovne i etičke dvojbe brojnih likova moderne te izražavaju temeljnu duhovnu rastrojenost, nesklad, sklonost autoanalizi, bijeg od života i slično. Za njih možemo reći kako su oni modernizirana varijanta „suvišnog čovjeka“. Zbog određenih etiketiranja, urođenim predispozicijama nisu dorasli problemima praktičnog života i zahtjevima sredine u kojoj djeluju.“ (usp. Mihalić, 2015: 43)

Zato alijenaciju koju proživljavaju podnose kao pasivci, kao igračke koje su se slučajno našle u određenom prostoru i vremenu. Svoje ostvaraje Šimunović namjerno kosi s trenutnim društvom sredine, unosi novitet folklornosti čime likovi poprimaju nove dimenzije, daje jasno kritiku na kulturološkom planu. Otuđenost je zaključujemo građena i iskristalizirana od samih početaka, s otuđenošću se rode i s njom umiru.

„Muljika i Stanko kao protagonisti nemaju razvitak na socijalnoj razini. Problematika tako dolazi kada trebaju donijeti krucijalne životne odluke, kada se od njih očekuje akcija, njima nedostaje volje i energetske vitalnosti. Porazom identiteta, zaključujemo kako Šimunović donosi novitete vizure psihologizacije pod utjecajem socijalnih čimbenika.“ (usp. Mihalić, 2015: 43)

Mišljenja sam kako su se protagonisti zaista mogli ostvariti, ispuniti u svojoj introvertiranosti da su samo vjerovali, pokušali djelovati tezom kako postoji izlaz i mjesto smiraja. Ovako prepušteni sebi, okrutnoj sredini i Šimunoviću koji im je skrojio sudbine morali su umrijeti ili pobjeći za neke više ideale, kristalno jasne samo njima.

Sažetak: Motiv otuđenosti u prozi Dinka Šimunovića: Muljika i Tuđinac

Tema ovoga rada je usporedba djela Dinka Šimunovića. Tematski kompleks koji se analizira usredotočen je na djela „Tuđinac“ i „Muljika“. Rad je podijeljen na dva dijela te se u svakom zasebno proučava i analizira motivika, socijalni utjecaji ili preodređenost kompleksa otuđenosti. Na kraju smo, analizirajući djela, kroz poglavlja došli do zaključka o njihovoj podložnosti i porazu pred sredinom. Vidljiva je njihova nestabilnost, ali i cijeli Šimunovićev psihološki ostvaraj u korpusu modernog čovjeka.

Ključne riječi: hrvatska moderna, Dinko Šimunović, Muljika, Tuđinac, otuđenost, socijalna isključenost, boja kože, žena, muškarac, selo-grad, nemogućnost socijalne prilagodbe, patrijarhat

Summary: Motiv of alienation in the Dinko Šimunović's prose: Muljika and Tuđinac

The topic of this paper is a comparison of Dinko Šimunović's works. The thematic complex that is being analyzed is focused on the works "Muljika" and "Tuđinac". The work is divided into two parts and each one separately studies and analyzes the motifs, social influences or predisposition of the complex of alienation. In the end, by analyzing the works, the chapters came to the conclusion of their susceptibility and defeat against environment. Their instability, as well as the whole Šimunović's psychological fulfilment in the corpus of the modern human, can be seen.

Key words: croatian modern, Dinko Šimunović, Muljika, Tuđinac, alienation, social environment, skin colour, woman, man, city-village, the impossibility of belonging to social environment, patriarh

LITERATURA

1. Batušić, Nikola, Kravar, Zoran, Žmegač, Viktor: *Književni protusvjetovi*. Poglavlja iz hrvatske moderne, Matica hrvatska, Zagreb, 2001.
2. Brešić, Vinko: *Autobiografije hrvatskih pisaca*. AGM, Zagreb, 1997.
3. Čolak, Tode: *Čovjek i umjetnik Dinko Šimunović*. Matica hrvatska – pododbor u Rijeci, Rijeka, 1966.
4. Detoni-Dujmić, Dunja: Predgovor u *Dinko Šimunović*. Zavod za znanost o književnosti, Zagreb, 1991.
5. Detoni-Dujmić, Dunja: Pripovjedački modernizam Dinka Šimunovića, u: *Šimunović, D.: Izabrana djela*, Matica hrvatska, Zagreb, 1996.
6. Durić, Dejan. *Patrijarhat, rod i pripovijetke Dinka Šimunovića*. *Croatica et Slavica Jadera*, VIII (I), 2012. 259-276.
7. Merkler, Dunja: *Hrvatski pripovjedači u doba moderne*. SysPrint, Zagreb, 1996.
8. Mihalić, Monika: Usporedba romana *Isušena kaljuža, Bijeg, Tuđinac, Đuka Begović i Začarano ogledalo* (DIPLOMSKI RAD), Rijeka, 2015.
9. Nemeč, Krešimir: *Povijest hrvatskog romana od 1900. do 1945. godine*, Znanje, Zagreb, 1998.
10. Šicel, Miroslav : Prijelaz u avangardu u: *Povijest hrvatske književnosti*, knjiga 3., Naklada Ljevak, Zagreb, 2005.
11. Šimunović, Dinko: *Pripovijetke*. Mladost, Zagreb, 1974.
12. Šimunović, Dinko: *Izabrana djela*, Stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1996.
13. Zaninović, Vice: Predgovor. U: PSHK 70: *Dinko Šimunović*. Priredio: Vice Zaninović. Matica hrvatska, Zora, Zagreb, 1965.
14. Aronson, Elliot, D.Wilson, Timothy, M. Akert, Robin:
15. „Usporedba socijalne psihologije i psihologije ličnosti“, u: Aronson, Elliot, Wilson, Timothy. D. i Akert, Robin. M.: *Socijalna psihologija*, Mate, Zagreb, 2005., str. 10-12